

rak verpleegd, waarvan Bijlage XII ons eene duidelijke schets geeft? En als dergelijk gebouw nog niet in voorraad was, waarom dan niet een van bamboe gemaakt? En als er geen terrein te erlangen was, waarom dan na zóó veel moeite genomen, zich aan zóó vele gevaren blootgesteld te hebben, zijn eigen erf of dat van een ander niet beschikbaar gesteld? Ik maak mij sterk dat vele inwoners in Batavia even zoo gaarne als de Parijzenaars zwaar gekwetste militairen zullen willen verplegen, als zij weten dat hun erf of woning voor herstel veel meer kans oplevert dan een hospitaal als dat van Weltevreden bij overvulling!

Wij eindigen nu en zullen het verslag vervolgen, zoodra de geachte Chef, waaraan de expeditie zóó veel te danken heeft, volgens belofte (blz. 511) het op heel- en geneeskundig gebied betreffende de jongste expeditie wetenswaardige medegedeeld heeft.

Ook zien wij reikhalzend uit naar het geneeskundig verslag van de tweede expeditie tegen het Rijk van Atjeh, waarin zoo vele jeugdige en krachtige mannen ons dapper leger ontvallen zijn. Men spreekt immers van 1713 dooden, waaronder 606 aan cholera en 1005 gewonden, waarvan 130 stierven.

Meerssen, 18 April 1874.

Dr. C. SWAVING.

VAAATVERWIJDENDE ZENUWEN. — Algemeen bekend is het feit dat na doorsnijding van den nervus ischiadicus, de poot waaraan de doorsnijding heeft plaats gehad, warmer wordt. Men is gewoon dit te verklaren uit het afnemen van den tonus der vaatspieren die, door de operatie, van het vasomotorisch centrum zijn afgescheiden. Op dezelfde wijze verklaart men de verhooging der huidtemperatuur aan de onderste extremiteiten na doorsnijding en na vernieling van het ruggemerg. Tegen deze voorstelling worden bezwaren ingebracht door GOLTZ (*PFLUEGERS Archiv*, Bd. IX, pag. 174). Vooreerst is het volgens hem met de gangbare verklaring niet in overeenstemming te brengen dat de temperatuur eenige dagen na de doorsnijding van de zenuw weer daalt, en weldra tot de norma terugkeert. Dit geschiedt ook als er een stuk uit de zenuw is weggesneden, zoodat men niet kan denken aan herstel der geleiding. Hoe is het nu mogelijk, vraagt GOLTZ, dat de vaten zich weer vernauwen als de vaatspieren van haar innervatie-centrum gescheiden blijven. Maar nieuwe proeven versterkten zijn twijfel. Wanneer hij een hond het ruggemerg doorsneed op de hoogte tusschen het borst- en het lendegedeelte, dan steeg de temperatuur van beide achtervoeten. Na eenige dagen daalde die weer, en als hij nu aan een zijde den ischiadicus doorsneed, dan werd de voet aan die zijde weer warmer. Zoekt men het vasomotorisch centrum in het verlengde merg, dan is dit feit op de gewone wijze niet te verklaren. De bloedvaten van den voet waren immers reeds vóór de klieving van de heupzenuw van dat centrum gescheiden. Maar ook al neemt men aan dat ook in het lendenmerg vasomotorische centra voorkomen, dan is nog de gewone verklaring volgens GOLTZ ontoereikend. Want als hij het ruggemerg niet slechts doorsneed, maar daarna van de wond uit het lendenmerg geheel vernielde, dan trad er nog na opvolgende klieving van den ichiadicus temperatuursverhooging op, aan de zijde waar de doorsnijding was verricht. — Uit een aantal proeven hieromtrent door GOLTZ genomen leidt hij dit resultaat af: Er wordt vaatverwijding (temperatuursverhooging) gevonden daar, waar een versche zenuwond is, in geleidend verband met de vaatspieren.

Naar aanleiding van deze conclusie oppert hij het vermoeden dat de waargenomen verwijding der vaten niet is toe te schrijven aan verlamming van zenuwen die de circulaire vaatspieren innerveeren, maar aan prikkeling van vaatverwijdende vezels. Hij stelt zich de zaak zoo voor, dat er in de vaatwanden nerveuse centra voorkomen die den tonus der vaatspieren onderhouden, en dat uit het ruggemerg komende

vaatverwijdende zenuwen daarop een stremmende werking uitoefenen, zooals de vagus dat doet op de REMAK'sche gangliën van het hart. Terwijl gewoonlijk de doorsnijding van een zenuw wordt aangezien als een verlamdende invloed, houdt GOLTZ dus de daarbij teweeggebrachte verwonding wel degelijk voor een prikkel die aanhoudt totdat de wond is genezen. Een steun voor deze opvatting zoekt hij in de prikkelingsverschijnselen in den vorm van pijn bij sensibele zenuwen na doorsnijding waargenomen. Men heeft, zegt hij, aan de irritatie als gevolg van eenvoudige doorsnijding te weinig gehecht, omdat men gewoon was te experimenteren met willekeurige spieren, die te traag zijn om op een zoo onbelangrijken prikkel te reageeren.

Al neemt men nu echter aan, dat de doorsnijding prikkelend werkt tot dat de wond is genezen, dat is er nog een groot bezwaar tegen de opvatting van GOLTZ. Want juist door prikkeling van den ischiadicus worden de vaten van de extremiteit, volgens de waarneming van een aantal onderzoekers, vernauwd. De ervaring van GOLTZ staat echter lijnrecht hier tegenover.

In een aantal proeven verkreeg hij bij peripherische prikkeling van den ischiadicus verwijding der vaten. Waarop dit opmerkelijk verschil tusschen zijn waarnemingen en die van andere schrijvers berusten kan, daarover laat hij zich niet uit. Alleen bij prikkeling van den halssympathicus zag ook hij vaatvernauwing optreden, maar hij merkt op dat hier, bij prikkeling van het bovenste einde der doorgesneden zenuw, waarschijnlijk ook centripetaal, naar hersenen of ruggemerg gaande, vezelen mede geprikkeld worden, ten gevolge waarvan uiterst gecompliceerde reflexverschijnselen kunnen ontstaan.

Uitdrukkelijk zegt GOLTZ dat hij nauwelijks durft hopen zijn lezers tot zijn meening te hebben bekeerd. Maar zonder twijfel moeten de bezwaren tegen de algemeen gangbare voorstelling van de werking der vasomotorische zenuwen, van zoo bevoegde zijde te berde gebracht, tot nader onderzoek omtrent deze belangrijke kwestie aan-
sporen.

C. A. PEKELHARING.

B E R I C H T E N.

BUITENLAND.

BERLIJN. — Het *Berliner Wochenschrift* van 23 Maart l.l. bevat in een afzonderlijk bijblad de levensschets van den General-Arzt 1ste klasse, Dr. FRIDREICH LÖFFLER, op 22 Februarij l.l. overleden. LÖFFLER verwierf zich in alles wat op de militaire chirurgie, verpleging, hygiëne en statistiek betrekking had uitstekende verdiensten. Zoowel door de oprigting der *Preussische Militärärztliche Zeitung* als door zijne krachtige medewerking voor de vorming der tijdelijke en der blijvende Hilfsvereine, stichtte hij een onberekenbaar en blijvend nut. Het door hem in 1867 uitgegeven *General Bericht über den Gesundheitsdienst im Feldzuge gegen Danemark in 1864* muntte door bewerking en naauwkeurigheid uit en werd in den laatsten tijd misschien alleen door het bekende Amerikaansche rapport onder den titel van *The Medical and Surgical History of the War of the Rebellion* geëvenaard. In 1868 en 1869 zag van hem een belangrijk geschrift onder den titel van *Das Preussisch Militair-Sanitätswesen und seine Reform nach der Kriegserfahrung von 1866* het licht, terwijl hij in 1869 in eene korte Verhandeling zijne beschouwingen „über die heutige Aufgabe der militairärztlichen Bildungsanstalten” op voortreffelijke wijze ontwikkelde.